

PISA-2022: ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ ГРАМОТНОСТІ У ШКІЛЬНОМУ КУРСІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Валентина Новосьолова,

кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу навчання української мови та літератури
Інституту педагогіки НАПН України
м. Київ, Україна

 <https://orcid.org/0000-0003-2987-7888>

 ribusya@ukr.net

У статті проаналізовано результати міжнародного оцінювання освітніх досягнень учасників PISA-2022, зокрема показники рівня сформованості читацької грамотності. Окреслено ключові проблеми формування читацької грамотності в закладах загальної середньої освіти, схарактеризовано низку факторів, що впливають на формування читацької грамотності. Констатовано низький рівень сформованості умінь українського учнівства в галузі читання (15-річні учні й учениці відстають за рівнем читацької грамотності від своїх однолітків із країн Організації економічного співробітництва та розвитку на два з половиною роки навчання). Водночас матеріали дослідження є основою для розроблення методології поліпшення навичок читання, підвищення читацької культури здобувачів освіти. Виокремлено й схарактеризовано ефективність проблемного, дослідницького, проектного методів для покращення читацьких досягнень учнів.

Рекомендовано зразки вправ і завдань, спрямованих на формування здатності учнів читати, розуміти й інтерпретувати тексти різних форматів, розвиток їх аналітичного і критичного мислення; навичок інтерпретації прочитаного; уміння стисло й посуточно висловлювати свої думки; використовувати інформацію для вирішення різних завдань; оперувати навчальними здобутками в ситуаціях можливих життєвих труднощів і викликів та робити обґрунтовані висновки на майбутнє. Зазначено, що для ефективного вирішення проблеми незадовільного рівня досягнень учнів у вмінні використовувати прочитане для розв'язання певних проблем необхідно постійно моніторити поступ учнів.

Оскільки у 2022 році тестування PISA відбувалося в комп'ютерному форматі, у статті зосереджено увагу на завданнях, які вимагають від учнів роботи з різноманітними цифровими ресурсами, зокрема онлайнними. Ця робота має здійснюватися систематично й цілеспрямовано та супроводжуватися чіткими інструкціями, вказівками, порадами вчителя.

Ключові слова: PISA-2022; читацька грамотність; текст; медіатекст.

Поставлення проблеми в загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. У сучасних умовах людський капітал вважається найціннішим ресурсом розвитку суспільства. Відповідно до реформування освітньої системи України потребує перегляду ідеології навчання, що передбачає відмову від пасивного сприймання теоретичних понять і створення умов для компетентнісного навчання. Нові пріоритети освітнього процесу мають бути спрямовані на формування учнівської здатності до саморозвитку та конкурентоздатності, активного діяльного життя в сучасному світі. Такий підхід є важливою передумовою для інноваційного розвитку України та сприяє підтримці економіки країни у складних умовах війни й післявоєнного періоду.

Міжнародне оцінювання освітніх досягнень учнів PISA, яке впроваджено та підтримується Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), також не обмежується предметною компетентністю. Це дослідження дає можливість оцінити рівень володіння ключовими компетентностями учасників, зокрема у сфері читання. Результати оцінювання читацької грамотності в PISA надають важливі дані про рівень читацької грамотності учнівства та є основою для розроблення стратегій покращення навичок читання, підвищення читацької культури здобувачів освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із проблеми, що розглядається у статті, та означення аспектів загальної проблеми, яким присвячується стаття. Результати формування читацької грамотності у PISA-2022 викликає значний інтерес серед наукової спільноти, освітян і громадськості України. Теоретичним підґрунтям статті є аналітичні матеріали з представленими результатами участі українського учнівства в міжнародному моніторингу PISA-2022, у яких вказано можливі шляхи підвищення ефективності освітнього процесу щодо розвитку читацької грамотності учнів (Бичко, 2023), і методичні рекомендації, у яких на основі рівня сформованості читацької, математичної та науково-природничої грамотності учнів обґрунтовано можливість інтерпретації результатів PISA як показника стану загальної середньої освіти в Україні в умовах розбудови Нової української школи, окреслено шляхи підвищення якості національної шкільної освіти з урахуванням досвіду інших країн (Васильєва та ін., 2020). Для нашого дослідження особливу цінність становили публікації, у яких авторками актуалізовано проблему читацької грамотності українських учнів і запропоновано можливі шляхи її розв'язання (Бондаренко, 2020; Новосьолова, 2020; Яценко & Слижук, 2024).

Мета статті полягає у виявленні та аналізі основних проблем у формуванні читацької грамотності серед українських підлітків на основі результатів тестування PISA-2022. Аналізуючи ці результати, ми плануємо розкрити практичні аспекти проблеми та рекомендувати зразки вправ і завдань, спрямовані на формування читацької грамотності під час навчання української мови.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. В українському інформаційному просторі є чимало тез на користь думки, що вміння читати текст, розуміти й перекодувати його формують особистість, здатну пізнавати й спілкуватися (Горошкіна, 2021, с. 100). Читання є ключовою навичкою, яка має значення не лише в освітньому середовищі, а є важливим і необхідним складником активної участі кожної людини у суспільному житті.

Наскрізне уміння «читання з розумінням» відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти «передбачає здатність до емоційного, інтелектуального, естетичного сприймання й усвідомлення прочитаного, розуміння інформації, записаної (переданої) у різний спосіб або відтвореної технічними пристроями, що охоплює, зокрема, уміння виявляти приховану і очевидну інформацію, висловлювати припущення, доводити надійність аргументів, підкріплюючи власні висновки фактами та цитатами з тексту, висловлювати ідеї, пов'язані з розумінням тексту після його аналізу і добору контраргументів» (Державний стандарт базової середньої освіти, 2020, с. 5).

Варто зазначити, що вміння «читати з розумінням», як і інші наскрізні компетентності, формуються не лише в курсі української мови та літератури в базовій школі. Педагоги всіх освітніх галузей мають спільно дбати про вдумливу роботу учнів із текстом, ефективно співпрацювати для покращення рівня читацької культури учнівства, адже читання є необхідною умовою досягнення освітніх результатів, важливим інструментом у навчанні та індивідуальному розвитку як у школі, так і в подальшому житті.

Читацька грамотність – це здатність учня розуміти, використовувати, оцінювати й осмислювати письмовий текст задля досягнення певних цілей, розширювати свої знання й читацький потенціал, а також готовність брати активну участь у житті суспільства (Бичко, Вакуленко та ін., 2023, с. 37). Слушною вважаємо думку, що під читацькою грамотністю варто розуміти не кількість (прочитаних творів, завчених теоретичних понять), а якість (сукупність функцій читача, якими він володіє на належному рівні, працюючи в реальному житті з різними текстами) (Швадчак, 2021).

Моніторингове дослідження PISA 2022 року мало на меті виміряти три складники читацької грамотності:

- знаходження потрібної інформації (учасникам потрібно було знайти уривок з тексту чи конкретне формулювання);
- інтерпретація знайденої інформації та інтегрування з досвідом (вимагає здатності робити логічні висновки на основі прочитаного);
- оцінювання інформації (підліток повинен вміти оцінювати важливість описаної проблеми, а також визначити, чи є текст нейтральним, об'єктивним і корисним для розв'язання проблеми).

Зазначимо, що дослідження PISA не обмежується лише вимірюванням вміння учнів читати текст. Упродовж моніторингу у фокусі уваги перебували також когнітивні здібності учасників, їх мотивація до читання та досвід у цій сфері.

Результати дослідження PISA 2022 року засвідчили, що українські 15-річні учні й учениці відстають за рівнем читацької грамотності від своїх однолітків із країн ОЕСР на два з половиною роки навчання. Зокрема їх результати в галузі читання виявилися найменш задовільними порівняно з математичною та природничо-науковою компетентностями.

Читацька грамотність формується під впливом різноманітних факторів. Результати освіти насамперед залежать від якості навчання, а також від певних структурних та організаційних особливостей системи освіти. Важливо враховувати, що в Україні дослідження PISA було проведено у період повномасштабної російсько-української вій-

ни, що, на нашу думку, може бути однією з найвагоміших об'єктивних причин низьких показників під час оцінювання.

PISA – це не лише надійний показник можливостей учнів, а й потужний інструмент, який країни та економіки можуть використовувати для налаштування своєї освітньої політики. Українська освітня система має максимально враховувати світовий успішний досвід у сфері розвитку читацької культури для посилення позитивних тенденцій і подолання негативних явищ в освітньому процесі, адже країни Європи постійно модернізують шкільну гуманітарну освіту, впроваджують інноваційні освітні форми та використовують ефективний інструментарій навчання.

В Україні триває освітня дискусія щодо нових концепцій викладання і поширення знань, яка ставить на порядок денний низку питань, що пов'язані з наявними теоріями навчання. Зокрема, у наукових розвідках Т. Качак і Т. Близнюк «Технологія інтегрованого навчання на уроках мовно-літературної освітньої галузі» (Качак&Близнюк, 2023), І. Кучеренко «Інтеграція у вивченні української мови та літератури в Новій українській школі» (Кучеренко, 2018), розглядаються питання потенціалу технології інтегрованого навчання на уроках мовно-літературної освітньої галузі в базовій середній освіті та її реалізації в освітньому процесі України.

Нині створено і впроваджено в освітню практику інноваційні модельні навчальні програми «Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури)» для 5-6 і 7-9 класів для закладів загальної середньої освіти (Старагіна та ін., 2021; Старагіна та ін., 2023), «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти (Яценко & Тригуб, 2023), підручники Нової української школи, у яких реалізовано інтегрований підхід до вивчення мови та літератури. У інноваційних підручниках НУШ інтегруються внутрішньогалузеві курси (українська та зарубіжна літератури (Яценко, Пархоменко та ін., 2022), українська мова, українська та зарубіжна літератури (Старагіна та ін., 2022)). Але результати роботи за новими підручниками будуть відчутними в подальших моніторингових дослідженнях за умови, якщо навчальні книжки використовуватиме більшість українських школярів.

Оскільки тестування PISA-2022 спрямоване на оцінку рівня здатності українських підлітків читати, розуміти та інтерпретувати різноманітні тексти, зміст яких може бути корисним в щоденному житті, і вмінні застосовувати здобуті знання в ситуаціях можливих життєвих труднощів і викликів, розвиток читацької грамотності учнів є однією з ключових стратегічних цілей. Бути компетентним читачем передбачає можливість адаптуватися до змінного контексту, ефективно спілкуватися, самостійно здобувати знання та критично оцінювати інформацію з різних джерел.

Формування читацької грамотності розвиває аналітичне й критичне мислення, навички інтерпретації прочитаного, вміння стисло й посутньо висловлювати свої думки та використовувати інформацію для вирішення різних завдань. Це допомагає учням оперативно реагувати на життєві виклики та робити обґрунтовані висновки. Для ефективного вирішення проблеми низьких досягнень учнів у вмінні використовувати прочитане для розв'язання проблем життєвого повсякдення необхідно контролювати досягнення учнів та постійно відзначати навчальний поступ.

Тести PISA охоплюють для аналізу широкий спектр текстів, які діти читають як у школі, так і поза її межами. Це тексти різних типів (описи, роздуми, розповіді) і жанрів (уривки з художніх творів, біографій, тексти розважального характеру, епістолярій, документи, статті, інструкції, рекламні оголошення, есе, анотації, відгуки тощо), форматів (цілісні, змішані, перервані), ресурсів текстів (одиночні, множинні) та різних форми передавання інформації (діаграми, малюнки, карти, таблиці й графіки). Крім того, завдання може передбачати аналіз та пошук інформації в кількох текстах одночасно.

Уміння компетентного учня-читача працювати з незнайомим текстом, швидко розуміти його зміст і підтекст, є не лише підґрунтям успішності в інших галузях і напрямках освіти, а й передумовою для плідної участі в більшості сфер дорослого життя.

Проте найбільш інтенсивна робота з розвитку читацької грамотності, взаємодії з текстами різних форматів, жанрів, типів і стилів мовлення, а також опрацювання та використання здобутої інформації на практиці здійснюється впродовж усього шкільного періоду вивчення української мови.

Педагог-предметник має акцентувати увагу не на запам'ятовуванні та відтворенні здобутої інформації учнями, а на розвитку їх творчого (продуктивного) мислення, формуванні комунікативних умінь, критичному аналізі прочитаного, зіставленні нової інформації з реаліями власного життєвого досвіду. Творчій продуктивній роботі та практичній підготовці до активної життєдіяльності в постійно змінному соціальному середовищі сприятимуть такі вправи, як :

1. *Поміркуйте, що може означати вислів «Нове життя старим речам». Як часто вам доводилося залишати на смітнику речі, які можна було повторно використати в іншому форматі? Чому така ідея підтримує популярний нині рух «нуль відходів» і звичайну господарську оцядливість? Складіть перелік улюблених або мало затребуваних речей. У парі перегляньте їх та обговоріть, яким із них варто було б дати шанс «другого життя». Підготуйте плакат, у якому опишіть ідею, мету й інструкцію використання після надання вибраній речі «другого життя». Представте ваш плакат перед аудиторією класу. Зорганізуйте виставку таких плакатів для школярів і батьків.*

Для виконання завдання ознайомтеся зі статтею «Як подарувати друге життя непотрібним речам: ідеї» за покликанням: [https:// cutt.ly/EYncfN1](https://cutt.ly/EYncfN1)». Поміркуйте й обговоріть у групі, чи цю статтю можна вважати:

- цілісним текстом (суцільний текст, поділений на абзаци),
- перерваним (текст, що містить таблиці, переліки, рубрики, покликання на інші тексти),
- змішаним.

2. *Де у вислові «Смітити не можна переробляти» слід, на вашу думку, поставити кому? Чи може одна людина вплинути на ситуацію, окреслену реченням із правильно поставленою комою? Спільно обговоріть свої міркування.*

На нашу думку, застосування проблемного, дослідницького та проектного методів на уроках української мови є ефективними механізмами формування читацької грамотності та поліпшення ставлення учнів до процесу читання. Також підвищенню читацьких досягнень учнів сприяє контекстуалізація навчання. Важливою особливістю

контекстного підходу до навчання є те, що він базується на застосуванні міждисциплінарних зв'язків, навчання на основі розв'язання проблем і використанні зовнішніх контекстів для навчання. Вивчаючи предмети в інтегрованому, мультидисциплінарному аспектах й у взаємозв'язку з конкретними сферами життя, здобувачі освіти намагаються застосовувати здобуті знання та навички у відповідних контекстах (Berns & Erickson, 2001, с. 2).

Визначати потрібну чи надлишкову інформацію, аналізувати викладені в тексті проблеми із залученням власного життєвого досвіду, здобувати досвід побудови висловлювання та вміння презентувати себе в різний спосіб, організувати дискусію, на наш погляд, спонукають учнів такі завдання:

1. *Перегляньте відео за покликанням https://www.tiktok.com/@juliya_dirmi/video/7305730041646681349 та ознайомтеся з текстом <https://starylev.com.ua/blogs/10-prychyn-chomu-nash-mozok-hoche-chytaty>. На яку аудиторію розрахований виступ Моллі Райт? Чи достатньо переконливими є аргументи спікерки? Як ви гадаєте, чи лише гра може розвивати мозок дитини? Візьміть участь у дискусії з однокласниками, обговоріть, як можуть батьки впливати на розвиток дитини за допомогою, наприклад, читання. Підготуйте для обговорення аргументи про важливість і користь процесу читання. Проаналізуйте, у чому збігаються ваші міркування з поглядами однокласників.*

2. *Уявіть ситуацію, що ви братимете участь у конференції міжнародного просвітницького проекту TED («Технології, Розваги, Дизайн»). Пригадайте, що ви вже знаєте про публічні виступи і, зокрема, про такий жанр усного мовлення як промова. Підготуйте промову на тему «Чому читання важливе у будь-якому віці?» Визначте та занотуйте мікротемати свого виступу, складіть план. Перевірте за допомогою словника слова, у наголошуванні яких сумніваєтеся. Зробіть відеозапис виступу й оцініть його за такими критеріями: знання тексту, вимова звуків (дикція), наголошування слів, темп мовлення, жестикуляція, міміка; інтонаційна виразність. Представте свою промову в аудиторії однокласників.*

До пошуку потрібної інформації з різних інтернет-ресурсів, вдумливого використання її, розвитку креативних умінь спонукатимуть такі завдання:

Прочитайте текст. За якими ознаками ви визначите стиль мовлення наведеного тексту? Яка інформація в тексті вас здивувала? Дізнайтеся більше про угоду АЕВА в надійних інтернет джерелах. Поставте в парі один одному запитання до самостійно здобутої інформації за таким початком: «Чи правильно я зрозумів/-ла, що...».

Журавель – символ довговічності. Природа наділила цих птахів тривалим життям. Відомий випадок, коли білий журавель прожив у неволі 83 роки, а в 78 – вивів потомство.

Журавлі охороняються Боннською та Бернською конвенціями, угодою АЕВА. В Україні гніздиться 2 види – журавель сірий (біля 700 пар) та журавель степовий (200–250 пар). Обидва занесено до Червоної книги України. Журавель сірий гніздиться переважно у болотистих районах Полісся. (<https://spadok.org.ua/narodni-symvoly/zhovten-zhurlyva-poga-proshchannya-z-zhuravlyamy>).

Виконання таких вправ, на нашу думку, сприятиме активізації учнів у всіх складниках читацької когнітивної діяльності: сприйманні, знаходженні інформації, інте-

груванні інформації та формулюванні на цій підставі висновків, аналізі інформації, використанні інформації та оцінюванні змісту і форми тексту.

Орієнтують учнів критично аналізувати тексти, вибудовувати логічні причинно-наслідкові умовиводи, порівнювати й зіставляти, сприймати тексти на подібну тематику, аргументовано висловлювати свої міркування такі завдання:

- *Прочитайте наведені тексти. Які риси характеру діючих осіб у текстах вам вдалося зафіксувати в пам'яті? Поведінка кого із осіб при зустрічі з підозрілим незнайомцем вам видається найбільш адекватною? Який висновок ви зробили для себе, щоб бути готовими до подібних екстремальних ситуацій? Які пункти порад у третьому тексті вам видаються найдієвішими? Що ви додали б до переліку порад? Розробіть власний план дій для уникнення зустрічі зі злочинцем та попередження його нападу. Поділіться своїм планом дій у класі.*

1. *Він аж тремтів з напруження й утіхи. Нарешті таки попався йому справді підозрілий тип! Підозрілий не тільки з першого погляду, а й після докладнішого вивчення. Бо ж таки підозріло: доросла людина серед ночі вилазить у вікно! Якби в нього було чисте сумління, то він вийшов би сходами, як усі люди. ...*

«Висновок номер один: він не хотів, аби хтось із хатніх чув, що він виходить, – мовив Калле сам до себе. – Висновок номер два: він вийшов, бо задумав щось непевне. Ой, ой, а я стою, як пень, і нічого не роблю!»

Калле роззублено оглянувся. Зненацька він завважив темну постать, що швидко віддалялася. Ось вона завершила за ріг і зникла.

Калле стрепенувся й кинувсь навздогін. Швидше, поки не сталося лиха! Та враз він подумав: а що, властиво, він може зробити? Що він скаже дядькові Ейнарові, коли наздожене його? А раптом той уб'є його? Можже, піти в поліцію? Але ж туди не підеш так просто й не скажеш: «Той чоловік лазить уночі крізь вікно. Заарештуйте його!» Нема ж такого закону, що забороняв би лазити вночі крізь вікно, як комусь заманеться. Та й відмикачку теж, мабуть, не заборонено мати. Ні, в поліції тільки знімуть його на глузи! (Астрід Ліндгрен).

2. *Місячний промінь нестерпно яскравів па її подушці. Софія вирішила встати і цілком засунути штори, щоб затулити щілину. ...*

Вона намацала окуляри, що лежали на стільчику біля ліжка. Окуляри мали металеву оправу й товстенні лінзи, без них дівчинка майже нічого не бачила. Вона їх наділа, потім вислизнула з ліжка і навипиньки покралася до вікна.

Потягшись до штор, Софія завагалася. їй так захотілося підлізти під них і визирнути з вікна, щоб побачити, як виглядає світ у нечисту годину.

Вона знову прислухалася. Скрізь панувала мертва тиша. Бажання визирнути надвір було таке сильне, що вона не встояла. Софія спритно пірнула під штору й висунулася з вікна.

Під сріблястим місячним сяйвом така знайома сільська вуличка здалася їй цілком інакшою. Будинки були якись наче згорблені й покручені, як у казці. А все довкола – невиразне, просякнуте молочно-білим примарним світлом.

Софія почала пильніше вдивлятися у вуличку. Раптом вона завершила.

З протилежного боку на неї щось насувалося.

Щось чорне...

Щось високе й чорне...

Щось височенне, чорнюще й худюче ...

Софія зойкнула й сахнулася від вікна. Вона пробігла через спальню, стрибнула в ліжку і заховалася під ковдру.

І там принишкла, мов те мишеня, тремтячи з голови до ніг. (Роальд Дал).

3. Уявіть, що до вас повільно наближається незнайома людина, поява якої викликає інстинктивну тривогу. Ви подумки ні за яких обставин не зможете зупинити неприємного типа! Отже, треба діяти, обмірковувати всі можливі варіанти подолання небезпеки і бути готовими до будь-яких життєвих обставин!

Йдучи з дому, повідомте рідних, де і скільки часу будете перебувати.

Беріть з собою телефон.

Якщо під час руху ви помітили, що хтось підозрілий підстерігає вас, йде або біжить за вами – телефонуйте рідним, близьким, друзям.

У будь-якій загрозливій, незрозумілій ситуації – тікайте.

Якщо вас грабують, віддайте все, що вимагають – життя дорожче.

Не допускайте сторонніх у ваш особистий простір.

Звертайте увагу на людей навколо – серед них можуть бути не тільки зловмисники, а й ті, хто зможе допомогти.

У темну пору року уникайте безлюдних маршрутів. Бажано, щоб на шляху були аптеки, супермаркети, ідеально – відділення поліції.

Повідомляйте в поліцію з приводу будь-яких нападів і спроб насильства.

За потреби звертайтеся до психотерапевта (<https://nogibogi.com/ua/porady-z-samooborony-dlya-biguniv/>).

Читання словникової статті може спонукати до дослідження лінгвістичних понять, які учні опануватимуть на уроці. Прикладом такої роботи може бути завдання:

▪ *Обговоріть у класі, які з-поміж наведених слів є літературними, а які – ні.*

Правопорушник, порушник, злодій, злодюжка, злочинець, крадій, грабіжник, зломищик, шахрай, обманщик, торбохват, ракло, наперсник, крутій, аферист, махляр, жук, жучара, плутяга, шарлатан, шулер, комбінатор, зловмисник.

▪ *Скористайтеся тлумачним словником для визначення лексичного значення незнайомих вам слів. Чи значення всіх слів вам вдалося дізнатися? Чи можуть слова, не зафіксовані в словнику, належати до діалектизмів? Аргументуйте свою думку.*

▪ *Поміркуйте, які із запропонованих вам слів можна віднести до сленгу, а які – до жаргону. У парах розподіліть наведені слова на три групи: літературні, сленгові, жаргонні.*

Вивчення текстів потребує нового підходу, який би виключав пасивне сприймання інформації та стимулював активну участь учнів. Для досягнення цієї мети важливо змінювати методи роботи з текстами й робити висновки з прочитаного. Сприятимуть використанню здобутих знань на практиці, формуватимуть потребу учнів у пошуку

способів вирішення нових проблем та поглибленому розумінню деталей, з якими вони стикатимуться в реальному житті, завдання такого формату:

Ознайомтеся з форумом «Сад магнолій». Чия відповідь учасників форму найбільше заслуговує на довіру?

Як можна виростити магнолію в умовах клімату України?

Марго: Взьому вкривайте теплою ковдрою – і не буде жодних проблем.

Садівник: Магнолію посадить у затишному місці в південному боці ділянки.

Андрій Сад: Зимую молоді дерева магнолії можуть не перенести. Треба вкрити. Спочатку вкривають кореневу систему, використовуючи плівку, торф або інші матеріали. Потім акуратно загортають плівками крону, прикриваючи зверху колючим гіллям.

Наталі: Садить навесні, за літо дерево зміцніє і перенесе зимівлю без втрат.

Сад Город: У мене магнолії зимують без проблем. Початківцю важко впоратися самому, звертайтеся до професіоналів.

Оскільки у 2022 році тестування PISA відбувалося в комп'ютерному форматі, важливо формувати в учнів навички онлайн-читачів, які передбачають уміння орієнтуватися в тексті на одній екранній сторінці та в різних текстах на різних вебсторінках. Здобувачі освіти повинні вміти працювати з текстами різних динамічних форматів, зокрема з гіперпосиланнями, а також ефективно комунікувати в багатозначних чатах з кількома учасниками. Водночас важливо розвивати їх здатність вправно володіти клавіатурою в умовах обмеженого часу та психологічного напруження. Така практична діяльність має бути систематичною, супроводжуватися чіткими вказівками, підказками або порадами вчителя.

Здатність розуміти й аналізувати медіатексти (відеоконтент, аудіозаписи та графічні зображення), що розширює сферу сприймання інформації через різні медіа формати, формуватимуть такі завдання:

- *Перегляньте відео за покликанням https://www.youtube.com/watch?v=aEV_jchUCP0. Які емоції викликав перегляд? Як ви гадаєте, чому відвідування таких закладів формуватиме культуру читання у абонентів? Поцікавтеся з додаткових джерел інформації, як можна стати відвідувачем таких книгозбірень.*

- *Ознайомтеся з інформацією за покликанням <https://hmarochos.kiev.ua/2023/11/21/v-ukrayini-zarustyly-bezkoshtovnu-onlajn-biblioteku-dlya-ditej/>. За якими ознаками можна зробити висновок, що це джерело інформації є надійним, а надана інформація – правдивою? Чи зацікавила вас ідея завітати і ознайомитися з можливостями онлайн-бібліотеки? Чи маєте ви досвід користування фондами бібліотеки в цифровому форматі? Спробуйте скористатися послугами запропонованого застосунка та станьте абонентом дитячої онлайн бібліотеки. Поділіться враженнями з однокласниками, яку книжку вам вдалося прочитати в бібліотеці, та порадьте її для прочитання однокласникам.*

- *Доберіть синоніми до слова бібліотека. До якої групи слів за походженням належить це слово? Визначте власне український відповідник слова бібліотека.*

Педагогові необхідно знаходити час і можливості для систематичного навчання учнів планувати свою читачку діяльність, зокрема для оброблення здобутої інформації, критичного оцінювання її достовірності й корисності, інтерпретування (перекла-

дання на мову власних понять і вражень). Ефективним, на нашу думку, буде виконання такого завдання:

Чи є для вас проблемою вибір книжки для читання? Дослідіть коло твоїх читацьких інтересів. Пригадайте, які тексти (у друкованому або електронному форматі) та з якою метою вам вдалося прочитати впродовж минулого тижня. Зафіксуйте ті пункти, яким відповідають прочитані вами тексти:

- художні книжки;
- інформаційні статті або замітки;
- матеріал підручників;
- інструкції щодо користування побутовими приладами/лікарським засобами тощо;
- рецепти страв;
- блоги;
- інше.

Який із прочитаних вами текстів буде корисним у майбутньому? Звірте свої результати читацької діяльності з показниками однокласників, дослідіть читацьку результативність класу, складіть шкалу / графік читацької успішності та визначте найбільш результативного учня-читача.

Висновки дослідження та перспективи подальших розвідок в обраному напрямі. Отже, комплексна і своєчасна робота з підвищення рівня сформованості читацької грамотності здобувачів освіти в Україні має зосереджуватися на формуванні компетентного учня-читача, здатного працювати з різними видами текстів/медіатекстів у паперовому й цифровому форматах, що містять таблиці, схеми, діаграми, графіки; розробленні й запровадженні інноваційних методик і технологій, зокрема інтегрованого навчання в мовно-літературній освітній галузі; роботі з текстами різних типів, стилів, жанрів і форматів; використанні цифрових технологій тощо.

Результати оцінювання читацької грамотності українських учнів у міжнародних дослідженнях розширюють поле подальших аналітичних досліджень вчених і вчителів-практиків, спонукають до пошуку найбільш актуальних рішень, чіткого визначення необхідних навичок для учнів і встановлення конкретних орієнтирів для вчителів з метою посилення позитивних тенденцій та подолання негативних аспектів у формуванні компетентного учня-читача.

Використані джерела

- Бондаренко, Н. (2020). Читацька грамотність українського учнівства: акценти PISA–2018. Український Педагогічний журнал, 2, 95–103. <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/359>
- Бичко, Г. (2023). Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022. Український центр оцінювання якості освіти. https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/PISA-2022_Naczialnyj-zvit_povnyj.pdf
- Бичко, Г., Вакуленко, Т., Лісова, Т., Мазорчук, М., Терещенко, В., Раков, С., & Горох, В. (2023). Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2022 (В. Терещенко & І. Клименко, Ред.). Український центр оцінювання якості освіти. https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/PISA-2022_Naczialnyj-zvit_povnyj.pdf

- Васильєва, Д., Головка, М., Жук, Ю., Козленко, О., Ляшенко, О., Науменко, С., & Новосьолова, В. (2020). Уроки PISA 2018: методичні рекомендації. Педагогічна думка. <https://lib.iitta.gov.ua/719572/1/PISA.pdf>
- Горошкіна, О. (2021). Навчання різних видів читання на уроках української мови. У IX Волошинські читання. Шкільна літературна освіта: традиції і новаторство: збірник матеріалів (с. 100–105). Педагогічна думка. <https://lib.iitta.gov.ua/728952/1/>
- Державний стандарт базової середньої освіти (2020). <https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-novyyj-standart-dlya-5-9-klasiv-dyvitsya-dokument/>
- Качак, Т., & Близнюк, Т. (2023). Технологія інтегрованого навчання на уроках мовно-літературної освітньої галузі. Освітні обрії, 2 (1 (56)), 89–94. <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/obrii/article/view/7087>
- Кучеренко, І. (2018). Інтеграція у вивченні української мови та літератури в новій українській школі. Наукові записки науково-дослідної лабораторії «Проблеми підготовки студентів-філологів до українознавчої роботи в школі»: збірник наукових праць, 40–46. <https://dspace.udpu.edu.ua>
- Лиховид, І. Читацька грамотність vs вміння читати: із чим насправді мають труднощі українські підлітки та як цьому зарадити. (2024). Нова українська школа. Веб-ресурс НУШ. <https://nus.org.ua/articles/chytatska-gramotnist-vs-vminnya-chytaty-iz-chym-naspravdi-mayut-trudnoshhi-okrayinski-pidlitky-ta-yak-tsomu-zaradyty/>
- Новосьолова, В. (2020). Результати проведення PISA-2018 як інструмент підвищення рівня сформованості читацької компетентності учнів. Дивослово, 7, 12–18. <https://lib.iitta.gov.ua/722128/>
- Старагіна, І., Новосьолова, В., Терещенко, В., Романенко, Ю., Блажко, М., Ткач, П., Панченков, А., & Волошенко, О. (2021). Модельна навчальна програма «Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури). 5-6 класи» для закладів загальної середньої освіти. <https://drive.google.com/file/d/1VrCTNOJ1mrqZ7H17DY7FPnPqfyv5olti/view>
- Старагіна, І., Новосьолова, В., Терещенко, В., Романенко, Ю., Блажко, М., Ткач, П., & Панченков, А. (2023). Модельна навчальна програма «Інтегрований мовно-літературний курс (українська мова, українська та зарубіжні літератури). 7-9 класи» для закладів загальної середньої освіти. https://drive.google.com/file/d/1dIDrVku-m5r2_PRDIAyEzTJPZtZVGmBQ8/view?usp=sharing
- Старагіна, І., Новосьолова, В., Терещенко, В., Романенко, Ю., Блажко, М., Ткач, П., Панченков, А., & Волошенко, О. (2022). Українська мова, українська та зарубіжна літератури: підручник інтегрованого курсу для 5 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах). Генеза.
- Швадчак, Н. (2021). PISA-2022: поради, як вчителям підготувати учнів до тестування з читання. <https://nus.org.ua/articles/pisa-2022-porady-vchytelyam-shhodo-chytannya/>
- Шляйхер, А. (2018). Найкращий клас у світі: як створити освітню систему 21-го століття. Літопис. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/yakist-osviti/shlyaykher-naykrashchiy-klas-u-sviti-yak-stvoriti-sistemu-osviti-21-go-stolittya.pdf>
- Яценко, Т., & Слижук, О. (2024b). Формування читацької грамотності учнів 5–6 класів на уроках української літератури: методичний посібник. Київ: Освіта. <https://lib.iitta.gov.ua/740369/1/>
- Яценко, Т., & Слижук, О. (2024a). Підручник української літератури як засіб формування читацької грамотності учнів 5–6 класів. Проблеми сучасного підручника, 31, 280–288. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2023-31-280-288>
- Яценко, Т., Пархоменко, В., Тригуб, І., & Слижук, О. (2022). Література (українська та зарубіжна): підручник інтегрованого курсу для 5 класу (у 2-х частинах). Київ: Освіта.

- Яценко, Т., & Тригуб, І. (2023). Модельна навчальна програма «Інтегрований курс літератур (української та зарубіжної). 5–6 класи» для закладів загальної середньої освіти. https://drive.google.com/file/d/1UVRV8yUqkD0Y--HIIUreJXX_Bedvb5hS/view
- Berns, R. G., & Erickson, P. M. (2001). Contextual Teaching and Learning: Preparing Students for the New Economy. *The Highlight Zone: Research and Work*, 5, 1–8. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED452376.pdf>

References

- Berns, R. G., & Erickson, P. M. (2001). Contextual Teaching and Learning: Preparing Students for the New Economy. *The Highlight Zone: Research and Work*, 5, 1–8. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED452376.pdf> (in English).
- Bondarenko, N. (2020). Chytatska hramotnist ukrainskoho uchnivstva: aktsenty PISA–2018. *Ukrainskyi Pedahohichnyi zhurnal*, 2, 95–103. <https://uej.undip.org.ua/index.php/journal/article/view/359> (in Ukrainian).
- Bychko, H. (2023). Natsionalnyi zvit za rezultatamy mizhnarodnoho doslidzhennia yakosti osvity PISA-2022. *Ukrainskyi tsentr otsiniuvannia yakosti osvity*. https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/PISA-2022_Naczionalnyj-zvit_povnyj.pdf (in Ukrainian).
- Bychko, H., Vakulenko, T., Lisova, T., Mazorchuk, M., Tereshchenko, V., Rakov, S., & Horokh, V. (2023). Natsionalnyi zvit za rezultatamy mizhnarodnoho doslidzhennia yakosti osvity PISA-2022 (V. Tereshchenko & I. Klymenko, Red.). *Ukrainskyi tsentr otsiniuvannia yakosti osvity*. https://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2023/12/PISA-2022_Naczionalnyj-zvit_povnyj.pdf (in Ukrainian).
- Derzhavnyi standart bazovoi serednoi osvity (2020). <https://nus.org.ua/news/opublikuvaly-novyj-standart-dlya-5-9-klasiv-dyvitsya-dokument/> (in Ukrainian).
- Horoshkina, O. (2021). Navchannia riznykh vydiv chytannia na urokakh ukrainskoi movy. U IKh Voloshynski chytannia. *Shkilna literaturna osvita: tradytsii i novatorstvo: zbirnyk materialiv* (s. 100–105). *Pedahohichna dumka*. <https://lib.iitta.gov.ua/728952/1/> (in Ukrainian).
- Kachak, T., & Blyzniuk, T. (2023). Tekhnolohiia intehrovanoho navchannia na urokakh movno-literaturnoi osvitnoi haluzi. *Osvitni obrii*, 2(1 (56)), 89–94. <https://journals.pnu.edu.ua/index.php/obrii/article/view/7087> (in Ukrainian).
- Kucherenko, I. (2018). Intehratsiia u vyvchenni ukrainskoi movy ta literatury v novii ukrainskii shkoli. *Naukovi zapysky naukovo-doslidnoi laboratorii «Problemy pidhotovky studentiv-filolohiv do ukrainoznavchoi roboty v shkoli» : zbirnyk naukovykh prats*, 40–46. <https://dspace.udpu.edu.ua> (in Ukrainian).
- Lykhovyd, I. Chytatska hramotnist vs vminnia chytaty: iz chym naspravdi maiut trudnoshchi ukrainski pidlitky ta yak tsomu zaradyty. (2024). *Nova ukrainska shkola*. Veb-resurs NUSh. <https://nus.org.ua/articles/chytatska-gramotnist-vs-vmynna-chytaty-iz-chym-naspravdi-mayut-trudnoshhi-ukrayynski-pidlitky-ta-yak-tsomu-zaradyty/> (in Ukrainian).
- Novosolova, V. (2020). Rezultaty provedennia RISA-2018 yak instrument pidvyshchennia rinvnia sformovanosti chytatskoi kompetentnosti uchniv. *Dvyoslovo*, 7, 12–18. <https://lib.iitta.gov.ua/722128/> (in Ukrainian).
- Shliaikher, A. (2018). Naikrashchiy klas u sviti: yak stvoryty osvitiu systemu 21-ho stolittia. *Litopys*. <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya%20osvitni/shlyaykher-naykrashchiy-klas-u-sviti-yak-stvoriti-sistemu-osviti-21-go-stolittya.pdf> (in Ukrainian).

- Shvadchak, N. (2021). PISA-2022: porady, yak vchyteliyam pidhotovaty uchniv do testuvannya z chytannia. <https://nus.org.ua/articles/pisa-2022-porady-vchytelyam-shhodo-chytannya/> (in Ukrainian).
- Starahina, I., Novosolova, V., Tereshchenko, V., Romanenko, Yu., Blazhko, M., Tkach, P., Panchenkov, A., & Volosheniuk, O. (2021). Modelna navchalna prohrama «Intehrovanyi movno-literaturnyi kurs (ukrainska mova, ukrainska ta zarubizhni literatury). 5-6 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity. <https://drive.google.com/file/d/1VrCTNOJ1mrqZ7H17DY7FPnPqfyv5olti/view> (in Ukrainian).
- Starahina, I., Novosolova, V., Tereshchenko, V., Romanenko, Yu., Blazhko, M., Tkach, P., & Panchenkov, A. (2023). Modelna navchalna prohrama «Intehrovanyi movno-literaturnyi kurs (ukrainska mova, ukrainska ta zarubizhni literatury). 7-9 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity. https://drive.google.com/file/d/1dIDrVkU-m5r2_PRDiAYeTJPZTzVGMbQ8/view?usp=sharing (in Ukrainian).
- Starahina, I., Novosolova, V., Tereshchenko, V., Romanenko, Yu., Blazhko, M., Tkach, P., Panchenkov, A., & Volosheniuk, O. (2022). Ukrainska mova, ukrainska ta zarubizhna literatura: pidruchnyk intehrovanoho kursu dlia 5 klasu zakladiv zahalnoi serednoi osvity (u 2-kh chastynakh). Heneza (in Ukrainian).
- Vasylieva, D., Holovko, M., Zhuk, Yu., Kozlenko, O., Liashenko, O., Naumenko, S., & Novosolova, V. (2020). Uroky PISA 2018: metodychni rekomendatsii. Pedahohichna dumka. <https://lib.iitta.gov.ua/719572/1/PISA.pdf> (in Ukrainian).
- Yatsenko, T., & Slyzhuk, O. (2024a). Pidruchnyk ukrainskoi literatury yak zasib formuvannya chytatskoi hramotnosti uchniv 5–6 klasiv. *Problemy suchasnoho pidruchnyka*, 31, 280–288. <https://doi.org/10.32405/2411-1309-2023-31-280-288> (in Ukrainian).
- Yatsenko, T., & Slyzhuk, O. (2024b). Formuvannya chytatskoi hramotnosti uchniv 56 klasiv na urokakh ukrainskoi literatury: metodychnyi posibnyk. Kyiv: Osvita. <https://lib.iitta.gov.ua/740369/1/> (in Ukrainian).
- Yatsenko, T., & Tryhub, I. (2023). Modelna navchalna prohrama «Intehrovanyi kurs literatur (ukrainskoi ta zarubizhnoi). 5–6 klasy» dlia zakladiv zahalnoi serednoi osvity. https://drive.google.com/file/d/1UVRV8yUqkD0Y--HIUreJXJ_Bedvb5hS/view (in Ukrainian).
- Yatsenko, T., Parkhomenko, V., Tryhub, I., & Slyzhuk, O. (2022). Literatura (ukrainska ta zarubizhna): pidruchnyk intehrovanoho kursu dlia 5 klasu (u 2-kh chastynakh). Kyiv: Osvita. (in Ukrainian).

Valentina Novosolova, Candidate of Pedagogical Sciences, Senior Researcher of the Ukrainian Language and Literature Teaching Department of the Institute of Pedagogy of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

PISA-2022: DEVELOPMENT OF READING LITERACY IN THE SCHOOL UKRAINIAN LANGUAGE COURSE

The article analyzes the results of the international assessment of the educational achievements PISA-2022, in particular indicators of the level of literacy development. The key problems of the formation of reading literacy in institutions of general secondary education are outlined, a number of factors affecting the formation of reading literacy are characterized. It is noted that the low level of formation of the skills of Ukrainian students in the field of reading (Ukrainian 15-year-old male and female students lag behind their peers from the countries of the Organization for Economic Cooperation and Development by two and a half years of study in terms of reading literacy) is the basis for developing a methodology for improving reading skills, improving

the reading culture of education seekers. The effectiveness of problem-based, research, and project methods for increasing students' reading achievements is singled out and characterized.

Samples of exercises and tasks aimed at forming students' ability to read, understand and interpret texts of various formats, the content of which can be useful in students' everyday realities, are recommended; developing their analytical and critical thinking; reading interpretation skills; the ability to express one's thoughts concisely and succinctly; using information to solve various tasks; operating with educational achievements in situations of possible life difficulties and challenges and making reasonable conclusions for the future. It is noted that in order to effectively solve the problems of low achievement of students in the ability to use what they have read to solve certain problems, it is necessary to monitor and constantly mark the progress of students.

Since PISA testing in 2022 was conducted in a computer-based format, the article focuses on tasks that require students to work with a variety of digital resources, including online ones. This work should be carried out systematically and purposefully, and should be accompanied by clear instructions, algorithms, and advice from the teacher.

Keywords: PISA-2022; reading literacy; text; media text.